

8. Рішняк О. Культурна спадщина у воєнному конфлікті: міжнародний досвід другої половини ХХ–початку ХХІ ст. та українська дійсність. *Український історичний журнал*. No4. 2022. С. 159–173. DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.159>

9. Gorbul, T., & Rusakov, S. (2022). Cultural heritage in the context of digital transformation practices: experience of Ukraine and the Baltic States. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8(4), 58–69. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-4-58-69>

10. Marc R. H. Koscieljew (2023) Endangered cultural heritage in the Russia–Ukraine war: comparing and critiquing interventions by international cultural heritage organizations, *International Journal of Heritage Studies*, 29:11,1158-1177, DOI: 10.1080/13527258.2023.2243457

11. Thomas G. Weiss & Nina Connelly (2019) Protecting cultural heritage in war zones. *Third World Quarterly*, 40:1, 1-17, DOI: 10.1080/01436597.2018.1535894

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-402-3-9>

THE CREATIVITY OF IRA MALANYUK AS AN EXAMPLE OF THE PRESERVATION OF NATIONAL AND CULTURAL IDENTITY IN THE CONDITIONS OF EMIGRATION

ТВОРЧИСТЬ ІРИ МАЛАНЮК ЯК ПРИКЛАД ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ЕМІГРАЦІЇ

Karas H. V.

*Doctor of Arts, Professor,
Professor at the Department of Music
Education and Conducting Methods
Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Karasy G. V.

*доктор мистецтвознавства,
професор, професор кафедри
методики музичного виховання
та диригування
Прикарпатського національного
університету імені
Василя Стефанікам
м. Івано-Франківськ, Україна*

105-літній ювілей всесвітньо відомої української оперної і камерної співачка Іри Маланюк (29.01.1919, м. Станіславів – нині Івано-Франківськ, Україна – 25.02.2009, Інсбрук, Австрія) припав на час російсько-

української війни, яка зумовила еміграцію з нашої землі мільйонів співвітчизників. І як колись перед молодого особистістю під час Другої світової війни, так і перед нашими сучасниками постає складне питання: «Як зберегти свою національну і культурну ідентичність в чужій країні?». Звернення до прикладу життєтворчості І. Маланюк не випадкове, адже вона народилася і формувалася як свідомо українка в нашому місті. Тут проведено сім Всеукраїнських конкурсів молодих вокалістів імені Іри Маланюк, зрештою, обласна філармонія тепер носить її ім'я. Джерельною базою для дослідження стали праці С. Павлишин [7; 8], автобіографія співачки [5], діаспорна публіцистика [1; 2] і грамплатівка «Українські народні пісні», яку нам вдалося розшукати в Українському національному музеї в Чикаго (США) в рамках академічної мобільності в листопаді-грудні 2023 року [3; 6].

Ім'я Іри Маланюк повернулося на рідну землю тільки після проголошення Незалежності України, оскільки всі емігранти в Радянській Україні вважалися «українськими буржуазними націоналістами» і не могло бути мови про вивчення їхньої творчості чи її пропагування. Завдяки зусиллям професорки Стефанії Павлишин зі Львова вперше у 1994 році з'явилося невелике монографічне дослідження «Історія однієї кар'єри» [7], яке згодом було доповнене у 2012 році [8]. Завдяки Львівському товариству Ріхарда Вагнера здійснено переклад українською мовою спогадів співачки [5]. У цих працях відтворено творчий шлях І. Маланюк як солістки оперних сцен Австрії, Швейцарії, Німеччини поруч із такими видатними співаками як Ліза Делля Каза, Елізабет Шварцкопф, Рената Тебальді, Маріо дель Монако, Джузеппе ді Стефано, Етторе Бастіаніні під керівництвом відомих диригентів Б. Вальтера, Г. Караяна, Г. Кнаппербуша, Д. Мітрополуса, В. Фуртвенглера, її гастролі в Італії, Франції, Великобританії, Іспанії, США, Канаді та інших. Співачка володіла чудовим мецо-сопрано широкого діапазону, який дав їй можливість виконувати 80 оперних партій, 50 партій в кантатах і ораторіях, камерні твори 45-ти композиторів, від Монтеверді до Гіндеміта. «В сотнях високосхвальних рецензій критики зараховують її до найвизначніших співаків сучасності, т. є 50-60-х рр. Крім тембру голосу, техніки володіння ним і дикції, завжди підкреслюється майстерність її сценічної гри і чарівна зовнішня краса. Маланюк отримала найвищі мистецькі титули в Австрії і Німеччині – «Каммерзенгерін», нагороджена орденами. Її голос записаний на 34 довгограйних платівках» [8, с. 4].

Ми зупинимось на камерній творчості І Маланюк, в якій вона демонструвала свою національну і культурну ідентичність. Солоспіви

українських композиторів М. Лисенка, Я. Степового, Д. Січинського, В. Матюка, С. Людкевича та їх обробки українських народних пісень у репертуарі молоді співачки з'являються ще під час навчання у Львові у 1941–1944 роках. Під час німецької окупації у квітні 1942 року вона виступає в Станиславові з солоспівами М. Лисенка та Я. Лопатинського у симфонічному концерті під батугою Миколи Лисенка [8, с. 16]. У травні того ж року її виступ слухає композитор Василь Барвінський, схвально відгукується [Цит. за: 8, с. 16] і можемо припустити, що саме тоді відбулося їхнє знайомство, оскільки пізніше співачка дуже проникливо буде виконувати його твори. Виїхавши на навчання до Відня у 1944 році, І. Маланюк не знала, що стане емігранткою і повернеться до України через багато десятиліть на схилі свого життя. Вона зближається із українським академічним студентським товариством «Січ» [4, с. 132], бере участь у їхньому ювілейному концерті. А концертом українських пісень в місцевому радіо в Граці, де розпочала свою оперну кар'єру, «задокументувала артистка своє національне обличчя» [8, с. 27]. Власне, своє українське походження І. Маланюк демонструвала впродовж свого життя, виконуючи український репертуар. Після вдалого першого гастрольного виступу в Аргентині у 1952 році, місцева українська газета підкреслювала патріотизм співачки і наводила такі її слова: «...як буду виступати, то очевидно ніколи не забуду також про український репертуар. Хочу служити Україні тим, чим можу: буду співати для неї і про неї! Але мушу ще дуже багато працювати над собою: мушу і буду» і додавала побажання «закінчити свою кар'єру блискучими виступами в операх вільного Києва і Львова» [8, с. 87]. Її популярність і одночасно відданість Україні у 1950-х роках засвідчена статтею Карла Уде «Так ми виглядаємо» в журналі «Гонг», в якій підкреслено, що вона «родовита українка» і додано карикатуру, на якій артистка у правій руці тримає великий Тризуб, а у лівій – маленький швейцарський прапорець [8, с. 122]. Вшановувала співачку українська діаспора. Про неї писала відома піаністка, учениця В. Барвінського Дарія Гординська-Каранович з Відня [2]. Стаття визначного музиколога і композитора Василя Витвицького із США представляла співачку під час її виступів перед українською діаспорою у 1972 році [1].

Камерним виконавством І. Маланюк більше займається від кінця 1950-х років, а її вечори арій і пісень в Австрії та Німеччині мали великий успіх та чудову критику. Як правило, у другому відділі вона виконувала солоспіви українських композиторів у супроводі піаніста Еріка Верби, який ще й робив доповідь про музику та історію України. С. Павлишин

підкреслює, що біля прізвища В. Барвінського неможливо було подати жодної інформації, бо «... на батьківщині він був засуджений, а його мוזика заборонена. Тим більше значення мало виконання творів Барвінського українською співачкою» [8, с. 144]. І. Маланюк виконувала солоспіви, «написані моїм співітчизником В. Барвінським, котрі я спеціально включила в програму. Глибоке хвилювання охопило мене, коли я виконувала пісню «Ой поля, ви, поля». В ній співається про кров і сльози, проліті українським народом, що течуть ріками. Я не мала сумніву в тому, що жодна людина в залі Моцартеуму не розуміє моєї мови, але всі відчули сумний настрій цього твору завдяки його музичній силі» [5, с. 196]. Едмунд Нікк у 1964 році писав так про своє враження від виконання цього твору: «Важко сказати, що викликало таку тяжку тугу – колишня приналежність до давньо-австрійського королівства Льодомерії, поневолення русинів поляками чи советський рай» [5, с. 228]. І. Маланюк підкреслює, що рецензент добре був обізнаний: «Та його, без усякого сумніву, розвинуте чуття мало б підказати йому, що журба українців від усякого поневолення вилілася тут у музиці» [5, с. 228]. В репертуарі співачки були твори Т. Шевченка, тож її запросили на урочистості з нагоди 100-річчя від дня смерті великого поета до Лондона. У концерті 19 березня 1961 року у Вікторія-палаці вона виконала п'ять творів М. Лисенка, Я. Степового та М. Волошина на слова Т. Шевченка [5, с. 226].

Із записаних на платівці «Українські народні пісні» чотирнадцяти творів десять звучать у її виконанні [6]. Це солоспіви «Мені однаково» (М. Лисенка на сл. Т. Шевченка), «Мамо моя» (сл. і муз. А. Гнатишина), «Ой гляну я, подивлюся» (М. Волошина на сл. Т. Шевченка), «Жита» (Н. Нижанківського на сл. О. Олесья), «Ой люлі, люлі, моя дитино» (В. Барвінського на сл. Т. Шевченка) та сольні партії з хором церкви св. Варвари у Відні під керуванням Андрія Гнатишина у супроводі оркестру: «Дума про Ничая» (муз. Д. Січинського – А. Гнатишина), «Гей у лузі червона калина», «Діброво зелена», жартівливі народні пісні «Дуда» та «Умираю моя мати» (всі – в аранжуванні А. Гнатишина). З нашої ініціативи ці записи оцифровані і розміщені в YouTube [9]. Останній прилюдний виступ І. Маланюк з українським репертуаром відбувся 14 травня 1976 року у Відні з гітаристом Лео Вітошинським [8, с. 165]. У 1977 році вийшла друга платівка українських пісень і танців співачки у супроводі знаного гітариста [10]. Тож, коло відданості українській музиці, яку співачка пропагувала все своє творче життя, замкнулося і слугує прикладом для нинішнього покоління.

Література:

1. Витвицький В. З династії золотих голосів. *Нові дні*. 1972, червень. № 269. С. 8–10.
2. Гординська-Каранович Д. В Іри Маланюк. *Наше життя* (Філадельфія). 1956. Вересень. Ч. 8. С. 9.
3. З МУЗИЧНОЇ СКАРБНИЦІ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ. URL: <https://www.facebook.com/UkrainianNationalMuseum/videos/1409848313246232>
4. Кухар Р. Віденська «Січ». Київ: Кобза, 1994. 188 с.
5. Маланюк І. Голос серця. Автобіографія співачки. Львів: Видавництво «Collegium musicum» Львівського товариства Ріхарда Вагнера, 2001. 306 с.
6. Українські народні пісні. Ukrainian Folk Songs. Sung by Ira Malaniuk with St. Barbara's Church Choir & Tonkinstler Orchestra of Vienna. Conductor & Directed by Andriy Hnatyshyn. Made in USA. Cleveland: Видавництво «Хвилі Дністра» («Chwyli Dnistra»). CD 15-A-B. Long Play. 33.3 RPM.
7. Павлишин С. Історія однієї кар'єри. Львів: Редакція газети «Неділя», Видавництво «Вільна Україна», 1994. 106 с.
8. Павлишин С. Історія однієї кар'єри. 2-ге вид., доп. Львів: Ліга-Прес, 2012. 190 с.: іл.
9. RUS'-Ukrainian LP recordings in the US ca1955 Ukrainian Folk Songs. Ira Malaniuk with St. Barbara... URL: <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=pwDMplRXs&feature=youtu.be&fbclid=IwAR1xr16VA15q5iGG61ix9e8pliOTpArtewcjPa8ySM9K0QZ0v7sgfwTwhI>
10. Ira Malaniuk, Leo Witoszynskij. Ukrainische Volkslieder Und Tänze. Austria. 1977. Vinyl, LP Centrocord – 4022.